

UDO STEINBACH, *Geschichte Der Türkei [Türkiye Tarihi]*¹, C.H. Beck Wissen in der Beck'schen Reihe; 2143, München, 2000.

Türkiye, Avrupa'nın doğu kültürüne ait bir parçası olmakla birlikte, batılılaşmış karakteri ile sık sık Avrupa bilimsel çalışmalarına konu olmuştur. Asırlar süren Türk-Avrupa ilişkileri, Türklerin 11. asırda Anadolu'ya girişleri, ya da 14. asrın ikinci yarısından itibaren Avrupa'ya siyaseten ayak basmalarından bu yana, ana hatlarıyla iki kategoriye ayrılabilir: İkinci Viyana Kuşatması'na kadar Türkler, Avrupa için bir tehlike arz etmekteydiler. Viyana önlerindeki bu dönüm noktasından sonra Avrupalıların, Türklerin onlar için artık bir tehlike arzetmediklerini farketmeleri için biraz zaman geçmesi gerekecekti. Bu vakitten sonra Türkler, onlar için ilginç bir zengin yabancı kültür olmaya başlamıştı ki, bunun devamında Osmanlı Devleti, Avrupa politikasının vazgeçilmez aktörleri arasına tekrar katılmış, Avrupalı "süper güçler" tarafından kendi menfaatleri doğrultusunda en azından "problemliliği" olarak Avrupa kıtasının yeniden şekillenmesine alet edilmişti. Avrupa politikasının bir sonucu olarak Osmanlı Devleti, iç ve dış etkenlerden dolayı bazı Orta Avrupa Devletleri'yle müttefik olarak I. Dünya Savaşı'yla yıkılmıştı. 19. asrın başlarından itibaren başlayan ve Tanzimat'la (1839) somutlaşan Türkiye'nin "Avrupalılaşması", Cumhuriyet'in ilanından sonra daha da yoğun bir şekilde yürütülmüştü. Öyle bir aşamaya gelmişti ki, yeni Türk yaşam biçiminin her alanında uygulanır olmuştu. Halkın yaşam stiline uygulanan bu yenilik, Türkiye'yi bir anlamda Avrupa'ya yakınlaştırmıştı, fakat bazı problemleri de beraberinde getirmişti. Bu gelişmenin doğal bir sonucu da, Avrupa uyumlu Türkiye ile asosyasyon 12 Eylül 1963'te (İkinci Viyana Kuşatması'ndan tam 280 yıl sonra) imzalanması oldu. Konu olan eser, işte bu bağlamda Avrupa-Türk ilişkilerini her yönüyle ele almaya çalışmakta.

Türkiye tarihinin farklı kısımlarına ilişkin birçok çalışma olmasına rağmen, konuyu bir bütün ve kısa olarak ele alan monografik bir çalışma, hemen hemen hiç yoktur. Az sayıda tarihçi böyle zor bir işin üstesinden gelebilecek kapasiteye sahiptir. Alman Şarkiyat Enstitüsü Müdürü Udo Steinbach, daha çok Batı'ya yönelik Türk tarihini geniş bir okuyucu kitlesine en kısa şekilde sunmaya çalışmakta. Eser, konunun ehli olan bilimadamları için değil, daha çok bir ön bilgilendirme, kısa bir giriş mahiyetinde yazılmış.

"Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne tam üye olma adaylarından biri yapma kararı...² ile Türkiye Cumhuriyeti, dillerden düşmüyor. İşte Türkiye'nin AB bağlamındaki bu statüko değişimi, kitabın yazılmasındaki en büyük sebebi teşkil etmekte. Almanca konuşan Avrupa'da konuya ilgi gösteren geniş bir kitle bulunmaktadır. Bu kitap, bu kitleye yönlendirici bir eser olarak hizmet etmekte.

Udo Steinbach, ilk planda Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana sosyo-politik gelişimini okuyucuya çok kısa bir şekilde aktarmaya çalışıyor. Bu noktayı daha kısa ele almak, herhalde mümkün olmazdı.

¹ Bu kitap tahlili, Avusturya Doğu ve Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Enstitüsü'nün [Österreichisches Ost- und Südosteuropa Institut-OSI] Avusturya Doğu, Orta ve Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi'nin [Österreichische Osthefte. Zeitschrift für Ost-, Mittel- und Südosteuropaforschung] 43. yıl 1-1 sayısının 115.-117. sayfalarında 2001 tarihinde Viyana'da yayımlanmıştır.

² Kapak metni: "Mit der Entscheidung, die Türkei zu einem Kandidaten für eine Vollmitgliedschaft in der Europäischen Union zu machen..."

Udo Steinbach, ilk planda Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana sosyo-politik gelişimini okuyucuya çok kısa bir şekilde aktarmaya çalışıyor. Bu noktayı daha kısa ele almak, herhalde mümkün olmazdı.

Her kitapta harf yanlışlıkları ya da yabancı kelimelerin yazımındaki tutarsızlıklar gibi birçok teknik hata bulunabilir. Burada bunlar gözardı edilecektir.

Metinde konu edilmeyen ya da en azından değinilmeyen hemen hemen hiçbir tarihi aspekt olmamasına rağmen, Türkiye'nin bütün dünyaca yakından izlenen ve uzun süren İran-Irak savaşındaki önemli rolü ve bunun etkileri hiçbir yerde geçmemekte. Genel anlamda Udo Steinbach, birçok karışık konu ve bağlantıları Avrupalı penceresinden irdeleyebilmiş. 39. sayfada işlenen Hatay konusu, okuyucuda sanki toprak meselesinde karar verme hakkı sadece Fransızlara mahsusmuş gibi bir intiba bırakmakta. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı konusunda ise, Udo Steinbach'ın bıraktığı izlenim, kendi içindeki hadiselerden dolayı yıkılmış olmasıdır. Tarihi bağların bir bütün olarak anlaşılması bakımından gerekli olan Avrupa'daki paralel gelişmeler çoğunlukla ele alınmamakta. Mesela Berlin Konferansı sadece parantez içinde verilmekte (sayfa 18). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda sadece 13 milyon nüfusunun ve 10 yılı aşkın bir süredir savaş halinde olduğunu Steinbach, anma gereğini görmemiş.

Bunun yanında Steinbach, büyük ihtimalle yer sıkıntısından dolayı, sık sık okuyucunun yabancı olduğu Türkiye ile ilgili birçok noktayı derinlemesine açıklamamakta. Burada bir örnek vermek gerekirse, Steinbach, kökten dincilerin neden Kürt hareketine sempati duyduklarını açıklamamış. Bu da, 34. sayfada yeterince ele alınmadan anlaşılamayacak şekilde geçiştirilmiş.

Steinbach'ın gözünden kaçmaması gereken bir nokta da, Kıbrıs'la ilgili. 51. sayfa'da Kıbrıs'taki Türkler bir "azınlık" olarak verilmiş. 1960 Kıbrıs anayasasına göre Kıbrıs Türkleri bir azınlık olarak değil, eşit haklara sahip, Cumhuriyet'in ortak kurucularından sayılmaktalar! 23. sayfada uzun uzadıya ele alınan Sevres diktası bağlamında hiç değinilmeyen bir nokta da, bunun, daha o zamanlar Anadolu'da kendi kabul ettirmiş Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmediğidir.

Yazar, Kürt meselesini diğer önemli konulara nazaran çok ön planda ele almakta. Bunu kaynak eserler listesinde de görmek mümkün. Uzun ve detaylı bir şekilde ele alınan Kürtlerin Türkiye'deki durumuna bağlı olarak iki mühim noktayı görmemezlikten geliyor, Steinbach: 115. sayfada Güneydoğu Anadolu Projesi'nden (GAP) bahsedilirken, projenin beraberinde getirdiği ve hedeflediği olumlu hiçbir noktaya değinilmiyor. Ele alınan konuya uymasına rağmen PKK terörü ile Turizm branşında ortaya çıkan engellerden bahsedilmiyor.

Bir devletin tarihinin çok kısa bir kitaba sığdırılmasındaki zorluk göz önünde tutulursa, bu eserin yine de müspet olarak başarılı olduğu kabul edilmelidir. Yukarıda değindiğim menfi kritik noktalarına rağmen, Steinbach tarafından bu zor görevin başarıyla sonuçlandırıldığını söylemeliyim. Bu kitabın pozitif katkısı, Avrupalı'nın bakış açısıyla Avrupalı okuyuca konuyu bir bütün olarak sunabilmesi.

İkili ilişkiler (AB ile Türkiye) tarihinin incelenmesinin objektif olamayacağını, her tarihçi bilir. Her iki tarafın da, kendi bakış açısı vardır çünkü.

İNANÇ FEİGL